

Джерела та література

1. Методические рекомендации по составлению научных паспортов на личные документы./ Музей героической обороны и освобождения Севастополя, научно-методический отдел. – Севастополь, 1982. – С. 6–7.
2. Фонди Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя, науковий паспорт АФ 4408.
3. Севастополь : Энцикл. справ ; 2-е изд., доп. и испр. / Ред.-сост. М.П. Апошанская ; Нац. музей героической обороны и освобождения Севастополя. – Симферополь : Издательство ООО “Салта ЛТД”, 2008 – 1120 с. ; илл.

Нікітіна І.В. Науковий паспорт музейного предмету як документальне джерело (з досвіду діяльності Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя)

У статті розглянуто особливості використання наукових паспортів музейних предметів у якості документального джерела для здійснення наукових досліджень, керуючись досвідом діяльності Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя.

Ключеві слова: науковий паспорт, джерело, документ.

Никитина И.В. Научный паспорт музейного предмета как документальный источник (из опыта работы Национального музея героической обороны и освобождения Севастополя)

В статье рассмотрены особенности использования научных паспортов музейных предметов в качестве документального источника для проведения научных исследований, используя опыт работы Национального музея героической обороны и освобождения Севастополя.

Ключевые слова: научный паспорт, источник, документ.

Nikitina I.V. Scientific passport of museum object as documentary source (from experience of activities of the National Museum of Heroic Defence and Liberation of Sevastopol)

In the article the features of the use of the scientific passport of museum object as a documentary source in scientific researches are considered using the experience of the National Museum of Heroic Defence and Liberation of Sevastopol.

Key words: scientific passport, source, document.

[надійшло до редакції: 14.09.2012 р.]

УДК 351.853.001.36:7.025.3

Анна СЕМЕНЧУК
(Київ)

З історії формування Фонду науково-проектної та облікової документації Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень

Збереження нерухомої історико-культурної спадщини для майбутніх поколінь – моральний, правовий, громадський і державний обов'язок. Основною передумовою охорони об'єктів історії та культури є надання їм певного юридичного статусу. В Україні це можливе з узяттям їх на облік органами охорони культурної спадщини, зокрема занесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Для останнього основ-

ною вимогою є наявність науково-облікової документації на об'єкт [1]. Тому дане дослідження присвячене історії створення та процесам функціонування установи, яка в своїх стінах акумулює основний масив науково-облікової документації на вітчизняні нерухомі пам'ятки історії та культури.

Отже, історія фонду науково-облікової документації на пам'ятки історії та культури бере свій початок у 1967 р., коли на виконання постанови Ради Міністрів УРСР № 125 від 20 лютого 1967 р. та наказу Міністра культури УРСР № 13-Н від 21 квітня 1967 р. при Міністерстві культури УРСР було утворено Науково-методичний відділ охорони пам'яток історії та культури (далі – НМВОПК). Першим його завідувачем став О.І. Попенко. Свого час завідувачами відділу були М.В. Тарасова, В.І. Погорелий, Б.М. Зверобоев, П.М. Калугін.

Починаючи з 2004 р. – в складі Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень (далі – НДПД) – завідувачами НМВОПК були – П.М. Калугін, з 2007 р. – Л.Є. Савостіна. Значний внесок для становлення роботи та функціонування установи зробили Л.П. Рилкова та М.Б. Котовська.

З самого початку існування одним із пріоритетних завдань НМВОПК стало комплектування фонду облікової документації на пам'ятки археології, історії і монументального мистецтва, зберігання перших примірників паспортів й облікових карток пам'яток археології, історії та монументального мистецтва, які перебувають на державному обліку.

З 1967 до 2004 р. НМВОПК функціонував при Державному історичному музеї (тепер – Національному музеї історії України) [2] та протягом часу свого існування змінив кілька адрес перебування в Києві. Спершу (з 1967 р.) він знаходився у будівлі колишньої каретні маєткы Терещенків на бульв. Шевченка, 27/12. У 1990–2004 роках Відділ містився в колишньому житловому будинку викладачів Аграрної академії, що в Голосіївському парку на просп. 40-річчя Жовтня, 87. Упродовж цього періоду (до 2004 р.) й була сформована більша частина фонду науково-облікової документації – на 132 тисячі пам'яток, як виконання програми паспортизації пам'яток 1972–1975 років.

У 2004 р. НМВОПК разом із архівом було виселено. Протягом того ж року фонди зберігалися в стінах Міжнародного Центру “Інституту прикладної оптики” НАН України [3] та частково в Національному музеї історії України. Через відсутність спеціального приміщення з належними умовами зберігання облікової документації архів довелося рятувати від фактичного знищення.

У 2004 р. відповідно наказу Міністерства культури “Про передачу науково-методичного відділу охорони пам'яток культури Національного музею історії України до складу Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень” НМВОПК стає структурним підрозділом НДПД, створеного у травні 1995 р. (наказ Міністерства культури України від 24.05.1995 р. № 277), як Фонд науково-облікової документації на об'єкти культурної спадщини України (далі – ФНОД).

Нині Фонд виконує наступні функції:

- приймає, обліковує й зберігає оригінали та копії облікової, науково-технічної та іншої документації;
- приймає, обліковує й зберігає науково-технічну та фотодокументацію на цифрових носіях у випадках, коли інформація не повторюється на традиційних носіях;
- приймає, обліковує й зберігає чорно-білі та кольорові фотодокументи (негативи, слайди, відбитки) і текстову супроводжувальну документацію до них;

- здійснює контроль технічного стану фотодокументів;
- здійснює відбір облікової, науково-технічної фото- й іншої документації для проведення експертизи, наукової та практичної цінності об'єктів тощо.
- бере участь у розробці нормативних і методичних документів, що регламентують роботу з обліковою та науково-технічною документацією, організацію її обліку та збереження;
- створює й удосконалює довідково-пошуковий, науково-довідковий апарат до облікової та науково-технічної документації.

До 2008 р. ФНОД знаходився в нефункціональному стані. Співробітники НДППД не мали змогу в повному обсязі користуватися матеріалами фонду (близько 45 тис. паспортів й облікових карток було розміщено в безсистемному порядку на столах і на підлозі) [4].

Восени 2008 р. розпочалося впорядкування ФНОД. Було виконано ремонтні роботи, встановлено стелажі та шафи для розміщення науково-облікової документації, придбано оргтехніку для ведення електронного обліку.

Протягом року науковими співробітниками (в т.ч. автором даного дослідження) виконано систематизацію й упорядкування ФНОД, що відкрило доступ до інформації, яку вони містять.

Наразі Фонд складається з двох великих частин – облікової документації (паспортів) на об'єкти культурної спадщини старого зразка (є закритим для розширення, стаціонарним – нараховує близько 45 тис. одиниць зберігання (див. Табл. 1)) та науково-облікової документації нового зразка (відкритий до розширення (нараховує близько 5700 одиниць зберігання (див. Табл. 2), серед яких облікової документації 4712 одиниць (див. Табл. 3) та бібліотечного фонду (близько 300 одиниць зберігання).

На сьогодні ФНОД є затребуваним і постійно поповнюється. Однак, при здійсненні архівної роботи трапляються нюанси, які потребують уваги й вирішення. Серед головних проблем у роботі з документами Фонду слід зазначити:

- брак площ, який зумовлює проблеми забезпечення збереження й опрацювання великого обсягу надходження облікової документації; за прогнозами співробітників через рік-два об'єму приміщення, що нині використовується для зберігання Фонду буде недостатньо;
- співробітниками було запроваджено та ведеться електронний банк науково-облікової документації, що зберігається у фонді, що дозволяє робити автоматичні статистичні підрахунки як про загальну кількість об'єктів, на які розроблена науково-проектна й облікова документація, так і за окремими видами і типами документів тощо; на сьогодні через велику кількість надходжень виникла потреба у створенні електронного програмного забезпечення для ведення обліку, автоматичних статистичних підрахунків, достатньо зручного в користуванні й не надто чутливого до форми заповнення граф одночасно;
- часто некоректне заповнення облікової документації авторами, зокрема в зазначенні адрес, ускладнює систематизацію та пошук документації;
- трапляються непоодинокі випадки надходження не оригіналів документів; заповнених, але не завіренех підписами й печатками документів; документів, правлених олівцем або чорнилом із великою кількістю знаків запитання – в такому випадку постає питання про доцільність зберігання такої документації;
- формат документів; відсутність стандартних вимог щодо їх оформлення, що призводить до можливості неправомірної зміни інформації, зазначеної в документах.

Отже, оглянувши історію Фонду науково-облікової документації Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень і його сьогоденні проблеми, можна зробити висновок, що, незважаючи на те певні складнощі в його роботі, можна говорити про помітну роль і значення його функціонування:

по-перше – вдалося зберегти унікальний корпус документів, який на сучасному етапі є вагомим джерелом інформації про тисячі вітчизняних пам'яток історії, археології та монументального мистецтва;

по-друге – матеріали Фонду зосередили інформацію про пам'ятки, якою часто не володіють пам'яткоохоронні установи з місцем розташування цих пам'яток;

по-третє – матеріали Фонду є основою створення статистичних даних і звітів, які готує Департамент культурної спадщини та культурних цінностей до Міністерства культури України щодо стану пам'яткоохоронної сфери в Україні, а також є основою для створення Державного реєстру нерухомих пам'яток України;

по-четверте – Сектор науково-фондової роботи Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень, за яким закріплене формування корпусу облікової документації Фонду з року в рік стає базою для проходження практики студентів київських вищих навчальних закладів, що сприяє залученню до пам'яткоохоронної діяльності нових кадрів, у т.ч. молодих спеціалістів.

Можна твердити, що Фонд науково-проектної документації на об'єкти культурної спадщини України – це великий і складний організм, що активно розвивається й потребує науково-методичної та фінансової підтримки з боку держави.

Джерела та література

1. Закон України “Про охорону культурної спадщини” // Охорона культурної спадщини в Україні. – К. : ХіК, 2003. – С.5
2. Постанова Ради Міністрів УРСР від 20 лютого 1967 року №125 “Про стан і заходи по подальшому поліпшенню охорони та збереження пам'ятників архітектури, мистецтва, археології та історії в Українській РСР” // // Охорона культурної спадщини в Україні. – К. : ХіК, 2003. – С.27.
3. Поточний архів Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень, “Лист № 132 від 09.11.2004 Голові Держслужби охорони культурної спадщини України Кучеруку М.М. від Директора Міжнародного Центру “Інститут прикладної оптики” НАН України”.
4. Там само, “Лист № 326 від 29.06.2004 від Генерального директора Національного музею історії України Чайковського С.М. Директору НДІ пам'яткоохоронних досліджень Сердюк О.М.”

Додаток

Таблиця 1
Інформація про кількість паспортів на пам'ятки археології, історії, монументального мистецтва старого зразка (дані 1999 р.)

№	Найменування областей	Кількість паспортів на пам'ятки			Всього
		історії	монументального мистецтва	археології	
1	АР Крим	937	104	1034	2075

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

2	Вінницька	1322	360	1059	2741
3	Волинська	561	108	33	702
4	Дніпропетровська	1260	434	1330	3024
5	Донецька	1351	249	219	1819
6	Житомирська	1917	284	267	2468
7	Закарпатська	495	45	291	831
8	Запорізька	995	88	1833	2916
9	Івано-Франківська	379	202	69	650
10	Київська	1523	256	249	2028
11	Кіровоградська	890	117	112	1119
12	Луганська	1025	358	1148	2531
13	Львівська	449	156	176	781
14	Миколаївська	808	279	458	1545
15	Одеська	1143	375	542	2060
16	Полтавська	1548	460	54	2062
17	Рівненська	692	314	98	1104
18	Сумська	1203	263	169	1635
19	Тернопільська	869	161	116	1146
20	Харківська	1176	228	369	1773
21	Херсонська	864	278	738	1880
22	Хмельницька	1194	396	188	1778
23	Черкаська	1396	322	295	2013
24	Чернівецька	416	158	115	689
25	Чернігівська	1897	288	1160	3345
26	м. Київ	610	71	60	741
27	м. Севастополь	537	23	178	738
	ВСЬОГО	27457	6423	12360	46240

Таблиця 2

Інформація про кількість екземплярів документації на об'єкти культурної спадщини в фондах НДІ пам'яткоохоронних досліджень (станом на 07.06.2012 р.)

Вид документа	Кількість	
	Зареєстрованих в архіві	Занесених до електронного банку даних
Історико-містобудівне обґрунтування	224	224
Висновок	106	106
Історико-архітектурна довідка	216	216
Історична довідка	40	40
Комплексна програма дослідження	8	8
Генеральний план розвитку заповідника	17	17
Зони охорони	29	29
Історико-архітектурний опорний план	40	40
Інвентаризація	81	81
Акт технічного стану	66	66

Архітектурно-планувальне завдання	27	27
Передпроектні пропозиції	18	18
Проект	42	42
Облікова картка	2451	2451
Паспорт	2224	2224
Звіти про наукову розробку	73	73
Всього:	5662	5662

Таблиця 3
Кількість надходжень облікової документації по областях
(станом на 07.06.2012 р.)

№ п/п	Область	Кількість паспортів	Кількість облікових карток	Всього в архіві
1.	АР Крим	360	367	727
2.	Вінницька	21	13	34
3.	Волинська	29	33	62
4.	Дніпропетровська	17	108	125
5.	Донецька	9	1	10
6.	Житомирська	0	1	1
7.	Закарпатська	2	1	3
8.	Запорізька	38	35	73
9.	Івано-Франківська	54	54	108
10.	Київська	101	130	231
11.	Кіровоградська	20	19	39
12.	Луганська	417	20	437
13.	Львівська	79	52	131
14.	Миколаївська	1	1	2
15.	Одеська	165	215	380
16.	Полтавська	7	3	10
17.	Рівненська	11	12	23
18.	Сумська	60	60	120
19.	Тернопільська	26	94	120
20.	Харківська	174	240	414
21.	Херсонська	0	10	10
22.	Хмельницька	153	131	284
23.	Черкаська	43	64	107
24.	Чернівецька	35	2	37
25.	Чернігівська	80	120	200
26.	м. Київ	317	684	1001
27.	м. Севастополь	23	0	23
	Всього:	2242	2470	4712

Семенчук А.О. З історії формування Фонду науково-проектної та облікової документації Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень

Стаття присвячена дослідженню історії фонду науково-проектної та облікової документації на нерухомі об'єкти історико-культурної спадщини України. Розглянуті основні етапи його розвитку, починаючи з 60-х років ХХ ст. Проаналізовано сучасний стан та визначено перспективи розвитку фонду.

Ключові слова: об'єкт культурної спадщини, пам'ятка, облікова документація, Державний реєстр нерухомих пам'яток України, фонд, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень, паспорт, облікова картка.

Семенчук А.А. Из истории формирования Фонда научно-проектной и учетной документации Научно-исследовательского института памятниковоохранных исследований

Статья посвящена исследованию истории фонда научно-проектной и учетной документации на недвижимые объекты историко-культурного наследия Украины. Рассмотрены основные этапы его развития, начиная с 60-х гг. ХХ в. Проведен анализ современного состояния и намечены перспективы развития фонда.

Ключевые слова: объект культурного наследия, памятник, учетная документация, Государственный реестр недвижимых памятников Украины, фонд, Научно-исследовательский институт памятниковоохранных исследований, паспорт, учетная карточка.

Semenchuk A.O. From the history of forming the Fund of research, project and accounting documents of Institute of Heritage-Preservation Studies

This article investigates the history of the Fund of research, project and accounting documents on the immovable objects of historical and cultural heritage of Ukraine. Article traces main stages of fund development since 1960s. The analysis is done on current state and development prospects of the fund.

Key words: object of cultural heritage, monument, accounting records, the State Register of Immovable Monuments of Ukraine, foundation, Institute of Heritage-Preservation Studies, passport, registration card.

[надійшло до редакції: 11.09.2012 р.]

